

Spasimir Domaradzki

Rząd techniczny Gyłyba Donewa – krok w kierunku powrotu „modelu Borisowa”

Po trzech próbach utworzenia rządu prezydent Rumen Radew 2 sierpnia 2022 r. rozwiązał parlament i ogłosił datę nowych wyborów przedterminowych, które odbędą się 2 października 2022 r. Jednocześnie na stanowisko premiera rządu technicznego powołał Gyłyba Donewa. Choć głównym zadaniem rządu technicznego jest administrowanie państwem i przeprowadzenie wyborów, działania rządu Donewa wskazują na dążenie do osłabienia pozycji ugrupowań proeuropejskich i reformatorskich, które odgrywały kluczową rolę w rządzie Kirila Petkowa. Nowy rząd marginalizuje wysiłki na rzecz reformy wymiaru sprawiedliwości i walki z korupcją oraz buduje kapitał polityczny, krytykując rząd Petkowa. Wspiera w ten sposób powrót do władzy premiera Bojko Borisowa oraz jego modelu sprawowania władzy.

Nowy rząd Bułgarii. 1 sierpnia 2022 r. prezydent Rumen Radew rozwiązał parlament oraz powołał rząd tymczasowy. Premierem został Gyłyb Donew. Nowy premier jest politykiem z „drugiego szeregu”, związanym z otoczeniem prezydenta. Formalnie niezależny zajmował dotychczas stanowiska związane z polityką społeczną w Ministerstwie Pracy i Polityk Społecznych, Państwowym Zakładzie Ubezpieczeń (*Национален Осигурителен Институт*, NOI), a także w Ministerstwie Obrony Narodowej oraz w administracji prezydenta. Dwukrotnie był ministrem pracy i polityki społecznej w rządach tymczasowych w 2017 oraz 2021 r., a także wicepremierem w 2021 r.

Wśród ministrów Donewa dominującą rolę odgrywają osoby z otoczenia prezydenta, a także Bułgarskiej Partii Socjalistycznej (*Българска Социалистическа Партия*, BSP). Biorąc pod uwagę napięcia na linii BSP-prezydent, dołączenie polityków z partii socjalistycznej świadczy o tym, że związany politycznie z BSP prezydent Radew dąży do zwiększenia swoich wpływów w partii kosztem przewodniczącej Kornelii Ninowej. W gronie ministrów nie brakuje osób, które już piastowały te same stanowiska we wcześniejszych rządach tymczasowych, a także kilku osób, które zdobyły wykształcenie na europejskich uniwersytetach.

Cele nowego rządu. Od wiosny 2021 r. Bułgaria znajduje się w głębokim kryzysie politycznym. Sprzeciw wobec modelu sprawowania rządów i rządzenia państwem, reprezentowanego przez kolejne rządy Bojko Borisowa, doprowadził do masowych protestów. Podział społeczeństwa i sceny politycznej na obozy utożsamiane ze *status quo* Borisowa oraz dążącej do zmiany opozycji doprowadził do politycznego impasu, gdyż żadna ze stron nie była w stanie stworzyć zdolnej do rządzenia koalicji. Dopiero trzecie z kolei, listopadowe wybory doprowadziły do zawarcia czteropartyjnej koalicji, która poparła utworzenie rządu Kirila Petkowa (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 495](#)).

Po siedmiu miesiącach na skutek głębokich tarć między koalicjantami doszło do upadku rządu Petkowa, a próby utworzenia nowego rządu się nie powiodły (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 625](#), [„Komentarze IEŚ”, nr 668](#)). Zgodnie z konstytucją prezydent rozwiązał parlament i wyznaczył datę nowych wyborów parlamentarnych na 2 października 2022 r. Zadaniem tymczasowego rządu Gyłyba Donewa jest administrowanie państwem oraz zorganizowanie wyborów parlamentarnych. Jednak, jak pokazały doświadczenia dwóch rządów tymczasowych z ubiegłego roku, obecność w takim rządzie może być odskocznią do politycznej kariery. Właśnie w ten sposób Kiril Petkow oraz Asen Wasilew zdobyli zaufanie społeczne i wygrali wybory w listopadzie 2022 r. Tym samym rząd tymczasowy może mieć zasadniczy wpływ na przebieg nie tylko kampanii wyborczej, ale również układu sił po wyborach parlamentarnych.

Kontynuacja zmian czy restauracja „modelu Borisowa”. Dotychczasowe działania nowego premiera świadczą o tym, że nie zamierza on być jedynie pasywnym administratorem. W jego działaniach można dostrzec wyraźnie zarysowane cele w kierunku wywarcia wpływu na bułgarskie społeczeństwo przed wyborami. W pierwszej kolejności, idąc drogą prezydenta Radewa, Donew buduje pozycję swojego rządu, krytykując działania rządu Petkowa. Wraz z przejściem władzy Donew zmienił prawie wszystkich wojewodów, szefów Narodowej Agencji Przychodów (*Национална Агенция по Проходи*, NAP) i Narodowego Instytutu Ubezpieczeń, a także kierownictwo ważniejszych spółek skarbu państwa oraz służb porządkowych i bezpieczeństwa. Powtarzając poniekąd poczynania rządu technicznego Stefana Janewa z ubiegłego roku, rząd Donewa również ujawniania przypadki nadużyć władzy – tym razem jednak skierowanych przeciwko ugrupowaniom, które opowiadały się za reformami oraz zerwaniem z „modelem Borisowa”, sprowadzającym się do korupcji i drenowania finansów publicznych przez powiązane z władzą środowiska biznesowe oraz całkowitą kontrolę nad wymiarem sprawiedliwości.

Zaraz po objęciu przez Donewa stanowiska rząd sprowokował protesty społeczne, deklarując gotowość do podjęcia negocjacji z Gazpromem w sprawie dostaw gazu. Rząd Donewa argumentuje taką konieczność nie tylko konkurencyjnością ceny rosyjskiego gazu, ale także obawą o wynik postępowania w przyszłym arbitrażu z Gazpromem, a także obowiązkiem zapewnienia gazu dla obywateli i przedsiębiorstw.

Jednocześnie z agendy rządu Donewa całkowicie zniknęły najtrudniejsze tematy dotyczące reformy wymiaru sprawiedliwości oraz walki z korupcją. Jedynie pod presją tragedii, w której zginęli bułgarscy policjanci próbujący zatrzymać autokar z nielegalnymi migrantami, premier ogłosił walkę z przemytnikami. Wykorzystał przy tym okazję do obarczenia winą za tragedię zastępcy szefa Straży Granicznej oraz siatki syryjskich przemytników.

Podsumowując dotychczasowe działania rządu Gyłyba Donewa, można stwierdzić, że przed wyborami prezydent Radew oraz rząd tymczasowy koncentrują się na krytyce rządów Petkowa i dążą w praktyce do odwrotu od głębokich reform politycznych, których domagało się bułgarskie społeczeństwo w protestach od 2020 r. Jednocześnie w kampanii dominują kwestie dotyczące bieżącej polityki, a nie głębokich reform, które były źródłem społecznej mobilizacji od 2020 r.

Początek kampanii wyborczej. Według badań opinii publicznej z 31 sierpnia, wśród głównych tematów kampanii wyborczej, która rozpoczęła się 2 września, będą kwestie związane ze skutkami rosyjskiej agresji na Ukrainę, takie jak dostawa surowców naturalnych, inflacja, zubożenie społeczne i kwestie socjalne. Świadczy to o dążeniu głównych ugrupowań do przesunięcia akcentu w tych wyborach na kwestie społeczne i politykę bieżącą. Zmiana akcentów w debacie publicznej jest na rękę nie tylko prezydentowi oraz rządowi tymczasowemu, ale również ugrupowaniom starego ładu: Obywatelom na rzecz europejskiego rozwoju Bułgarii (*Граждани за европейско бъдеще на България*, GERB) premiera Borisowa oraz Ruchowi na rzecz Praw i Wolności (*Движение за Права и Свободи*, DPS), które od kwietnia ubiegłego roku znajdują się w opozycji.

Kolejne sondaże opinii publicznej plasują na pierwszym miejscu partię GERB (23%). Na tle malejącego poparcia dla dotychczas rządzącej Kontynuujemy Zmianę (*Продължаваме Промяната*) (17%) i Bułgarskiej Partii Socjalistycznej (9-10%) oraz stałego poparcia dla Ruchu na rzecz Praw i Wolności (10-11%), coraz bardziej prawdopodobne wydaje się wyjście z politycznej izolacji partii kojarzonych z „modelem Borisowa” Tym bardziej że Borisow mógłby szukać poparcia dla przyszłego rządu zarówno w nacjonalistycznej partii Odrodzenie (*Възраждане*) (9-10%), jak i w partii Stefana Janewa Bułgarski Postęp (*Български Възход*), która obecnie jest na granicy 4-procentowego progu wyborczego. Jeśli spełnią się wyniki sondaży przedwyborczych, rządzące w latach 2021-2022 ugrupowania reformatorskie na czele z Kontynuujemy Zmianę premiera Petkowa nie będą w stanie stworzyć koalicji zdolnej do sprawowania władzy.

Wnioski. W trakcie rządów Kirila Petkowa podjęto wysiłki na rzecz przeprowadzenia głębokich reform w wymiarze sprawiedliwości oraz zintensyfikowano starania w kwestii walki z korupcją. Nie zostały one jednak zrealizowane ze względu na świadomy sabotaż ze strony koalicjantów oraz postawę opozycji. Dzisiaj rząd techniczny Donewa wykorzystuje te niepowodzenia do kompromitacji poczynañ rządu Petkowa i utorowania drogi do powrotu *status quo* sprzed protestów społecznych z 2020 r.

Społeczeństwo bułgarskie jest podzielone i skonfliktowane, a konsekwentne straszenie zimą, inflacją iubożeniem zmniejsza oczekiwania społeczne odnośnie do głębokich reform wymiaru sprawiedliwości i walki z przestępczością zorganizowaną.

Partie kojarzone z „modelem Borisowa” stosują taktykę totalnej krytyki działań reformatorskich, podejmowanych przez część partii tworzących rząd w rządzie Kirila Petkova: Kontynuujemy Zmianę oraz Demokratyczna Bułgaria (*Демократична България*, DB). Były premier Borisow jest tymczasem przekonany, że taka taktyka polityczna przyniesie mu wygraną w nadchodzących wyborach, pozwoli odzyskać polityczną inicjatywę i zapewni powrót do władzy. Dlatego można wnioskować, że na starciu między obozem prezydenckim a ugrupowaniami reformatorskimi najbardziej skorzystają były premier Borisow i jego partia GERB.